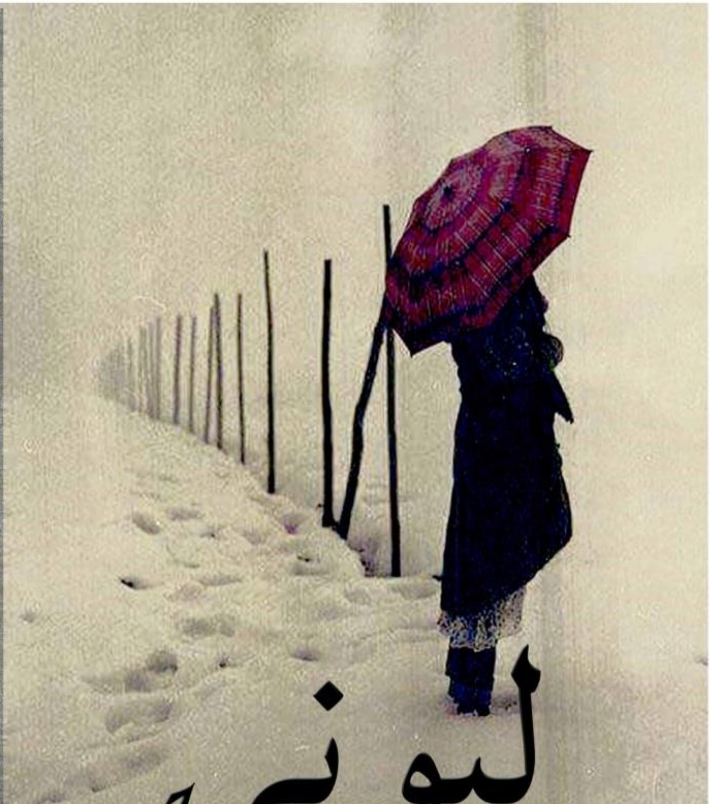

لیونی خبري

لیکوال: بسمل بل

کال: ۱۳۹۴

Email: shamsbesmel.sb@gmail.com/Ph#:0777543619

سرکرښه　　　فهرست　　　مخ ګڼه

مینه ښکلا ده؟ که ښکلا مینه؟...................... 3
د ګرانښت فلسفه.................................... 8
متمرکزه ښکلا.. 12
څلور پالیسۍ 15
د مانې زرات 22
د هدف لار 26
د مینې مینه 28
په خپل شعر کتنلیکنه.................................. 29
اوبلنی سترګی 32
ښکلا پیژندونکی سړی.................................. 33
مجازي مینه؛ حقیقت ته نیږدې ده؟ که هوس ته؟ 36
د خدای(ج) ذرې.. 37
دانسان اړیکې دټولنې سره................................. 39
په لنډیو کې خبرې 41

پیلیزه

د ستر حسن په نوم!

مینه او مینه مې ومنۍ!، دغه سافتوریک کتاب مې له خپلو هغو لیکنو جوړ کړو ، چې راسره پاتې شوې وې، په لسګونو لیکنې مې له ګوتو ووتې، نه چاپ شوې، نه چا راسره ولوستې.

کتاب ته مې نوم(لیونی خبرې) ورکړ، ځکه چې زما خبرې دي، د کوم پوهاند خبرې نه دي او ټولې پنځونې دي، کوم تحقیقاتي مونو ګراف نه دی، چې له کوم ماخذه به مې کار پکې اخیستی وي.

بل سبب دادی چې؛ په کتاب کې هرډول لیکنې دي، یانې دریغ مې ندی کړی. داسې لیکنې هم ، چې یو له بل سره هیڅ تناسب نه لري او باید په بېلو بېلو کتابونو کې راشي.

ډالۍ

هغه چاته چې مینه یې راسره وکړه او پرې یې نبودم.

په درنښت: بسمل بل

Email: shamsbesmel.sb@gmail.com /Ph#: 0777543619

مینه ښکلا ده؟ که ښکلا مینه؟

دا پوښتنه مې ترډېره په زړه کې ګرځېده، که ښکلا به مې ترمینې غوره وبلله نو دمینې ارزښت به له منځه تلو، او که مینه به مې له ښکلا غوره کړه نو ښکلا به مړاوې کیده.
که وبه مې ویل چې هم ښکلا مینه ده او هم مینه ښکلا، بیا هم دشک او خیال په دایره کې بند وم، په فلسفه کې یوه اصطلاح د ه چې که ټول ښه وي، یو پکې ډېر ښه وي.
دا خبره به ماته هم مخې مخې ته کیده، که څه هم ښکلا دلید او مینه داحساس په تله سره برابر ښکاري خو دپورته اصطلاح پر بنسټ یوپکې خامخا دروندږي.
ترټولو حیرانوونکې خو دا وه چې څومره به مې د طبعیت له ښکلا ګانو او رواګانو په اړوند پوښتل او څیړنه به مې کوله نو همدومره به دمینې او ښکلا ترمنځ ارزښت لید راته ګرانیده.
که له ښکلا به مې دمینې په اړه وپوښتل نو په ډېر عاجزانه ډول به یې دځان حقارت راته سپاړلو، مینه ته به یې پوره احترام درلودو، ویل به یې زه (ښکلا) هیڅ نه یم خو مینه ده چې ماته یې دښکلا دنوم لورینه راکړې ده.
که له مینې څخه به مې دښکلا په اړه وپوښتل نو ته به وایې چې هغه دښکلا دصداقت او خاکسارۍ څخه خبره ده، ځان به یې خاورې باله،

ویل به یې ښکلا ده چې زه (مینه) ورڅخه زیږیږم، له ښکلا پرته مینه نه پیدا کیږي.

خو که له خوبانو(ښکلو) څخه به مې دمینې په اړه وپوښتل نو هغوی به له کبره خولې کږې کړې، په ډېر ناز او غرور به یې مینې ته پرښکلا سر لوړي ورکوله.

ویل به یې موږ یانې ښکلي یو چې په زړونو کې مینه راژوندۍ کوو، مینې ته پایښت ورکوو، لیدلې به د وي چې څومره زموږ ښکلا وي هغومره راسره دزړونو مینه وي، که ښکلا مو خزان شي نو دمینې پاڼه هم ژیړه شي.

بل خوا به مې که له میینانو دښکلا په اړه وپوښتل نو توبې به یې وکښلې، خاورې به یې ښکل کړې.

ویل به یې: دا دمینې او میینانو سپکاوی دی، موږ خو ښکلا پرست نه بلکې مینه پرست یو.

لیدلې به دې وي چې ډېر مین له خپلې معشوقې سره آن ترمرګه مینه کوي، که ښکلا مینه وي نو مینه خو ژر له منځه ځي، مګر مینه ښکلاده چې بقا لري.

ټولې خبرې مې واوریدې، هرڅه مې ولوستل خو په دې فلسفي پوښتنه پوه نه شوم چې ایا مینه ښکلا ده؟ که ښکلا مینه؟

ګل ته کېناستم، داسترګې زړه مې ورته تش کړ، ګل ویل مینه ښکلا ده، هر سهار تک تور بورا راځي زم زم زم به دې اوریدلې وي، هو په

انسانانو یې دوزرونو زنهاری ډېر بدلګیږي خو زه ورسره مینه لرم، دبورا تور بدن سره غیږ په غیږه وم، دهغه ډارونکې او ارې ارې پښې مې پر سرو او نازکو غومبرو کرښې راکاږي او دوږمو وینه ورڅخه بهوي، خو زه هماغسې ورته غوږیدلې سینه پرانیستی وم.

نو ته ووایه چې مینه ښکلا نه ده؟

ښه په بورا کې کومه ښکلا ده چې زه یې دومره ستمونه په سر وړم، هیڅ ښکلا نه لري مګر زه او هغه مینه سره لرو.

اوف دلته بیا ماته ځینې پوښتنې پیدا شوې.

سیده بورا ته ورغلم، هغې ته مې هم همدا سندره وغږوله.

زمم زمممم زممممم بورا مې څو وارې پر اوږو په اطمنان سره تیر شو، مخامخ ودریده، وزونه یې وهل ویې ویل:

ښکلا مینه ده.

زه هر سهار له خپلو کمزورو وزرونو سره ظلم کوم او دګل خوا ته ورځم، ځکه هغه ښکلا لري.

زه د ګل پر خالي شاخونو او پاڼو نه یم ناست، دګل پر ګل کینم، ځکه ګل؛ ګل دی، ښکلا لري.

ښه!؟ تالیدلی چې ګل په ماپسې رالوتی دی؟!

نه

ځکه زه ښکلا نه لرم، تور، ببر او ځیګ بدن لرم.

ښه! بله درته ووایم:

زه دې چېرته لیدلی یم چې دتوت پرپاڼو ناست یم؟
دسنځلې پرشاخونو به دې هم نه وم لیدلی؟!
ځکه دلته ښکلا نشته، ځکه ورسره مینه نه لرم، ګل ښکلا لري زه ورسره مینه لرم.
دبورا خبرو تر ګل ډېر حیران کړم، خپل زړه ته مې دا پوښتنه وسپارله هغه مخکې له دې چې فکر وربااندې وکړي راځواب کړه، سمدستي يې وویل: مینه ښکلا د ه ما د(هغه) ښيره نه ده لیدلې خو پرې مین یم.
په دې خبره راباندې ستر ګې خبرې شوې، خبره يې رد کړه هغه هم په ډېر لنډ ځواب سره وویل:
ښکلا مینه ده، وګوره موږ په ورځ کې سل او زر وینو خو پرې مییني نه یو، خو (هغه) چې ښکلا لري مینه ورسره لرو.
توبه مې دې وي، دا دستر ګو او زړه خبرې تر نورو ډېر په شک کې واچولم.
دنور افکار او عقل مې پرځای پر ېښود له خپل عقل او فکر څخه مې وغوښتل چې ووايي مینه ښکلا ده او که ښکلا مینه؟

عقل هم څه عجیب شی دی سمدستي یې خواب را نه کړ، له ډېر فکر او فکر وروسته په دې وپوهیدم چې هم مینه ښکلا ده او هم ښکلا مینه ده خو افراد یې سره توپیر لري.

د ګرانښت فلسفه

ګرانښتونه هغه معنوي ټولنیز اتصالات دي چې په اساس یې یوه ټولنه دژوند دسمندر پر ساحل دقدم وهلو لپاره برابروي

او هغه ټولنیزې ستونزې او ناخوالې چې په فردي توګه نه حل کیږي فقط ګرانښت دې چې دحل لپاره یې منظمې او مناسبې لارې چارې لري

دځینو ټولنپوهانو دلیکنو دخیړلو څخه واضحه ښکاري چې ګرانښت هغه پدیده او وسیله ده چې هره ټولنه وربانديې پایي او بې له ګرانښت څخه په ټولنه کې افراد او شته خلک انسانان نه بلکې وحشي دي ګرانښت یا ګرانوالی دخلکو د ذهنونو، زړونو، احساساتو، او مفکورو تړون او یوځاي والي په داسې مهارت او کمال ترسره کوي چې دهغوی دښه ژوند، فعالې ټولنې او مسلسلې کړندلارې سبب کیږي.

دا چې ګرانښتونه مختلف ډولونه لري چې زموږد تیروتنو له کبله
دهغوی هرډول په خپل ځای کې نه کاریږي او هریوډول یې بل ډول
ته خپل ځای خوشي کوي
کیدای شي که زه درته دګرانښت دډولونو نومونه واخلم حیران شی او
وویاست چې دا ټول یو شان او یوه معنی لري مګر دا یو ډول داسې
تیروتنې دې چې موږ یې نه احساسوو او په تدریج او مسلسله توګه
زموږ په ټولنه کې دود او حتې علمي بڼه یې خپله کړې ده
زه درته دلته د داسې دوو کلیمو یادونه کوم چې عیناً همدې موضوع
ته ورته بحث دې
زموږ او ستاسو په ټولنه کې فکر او تصور تل په یوه معنې استعمالیږي
او هرڅوک چې فکر ته تصور او تصور ته فکر ووایي سم دي مګر ددې
دواړو کلیموترمنځ داسې توپیر شتون لرې چې که وڅیړل شي نو
دقناعت وړ ګرځي
فکر یوداسې احساس او ذهني مسایيل دي لکه یو څوک پریوه داسې
موضوع فکر کوي چې هغه په عملي او مادي لحاظ تصویر نلرې مثلاً
یو څوک دشعر لپاره فکر کوي د ذهن په فضاء کې دشعر کافیي او
ردیفونه راټولوي او داسې نورې موضوګانې چې تصویرته اړتیا ونلري
مګر ددې برعکس تصور هغه فکر یا ذهني احساس دی چې څوک
دفکر سره سره دهمغه شي تصویر هم په ذهن کې ولري یا دفکر په
کولو دیوه شي تصویر جوړي مثلا یو څوک دیوکور دنقشې په اړه

فکر کوي هغه ټوله نقشه په ذهن کې جوړوي یا یو څوک دیو ښار نوم
او دښکلا صفتونه اوري مګر ښآر یي لیدلي نه وي نوموړي هرو مرو
دهغه ښار ښکلې نقشه دذهن په کاغذ رسموي او هر لوری یی هم
ټاکي
راځو خپلې اصلي موضوع ته چې همدې ته ورته موضوع ده یعنې
دګرانښت ډولونه
ګرانښت په عمومي توګه درې اړخونه لري چې له مینې، محبت او
عشق څخه عبارت دي
کیدی شي چې تاسو فکر وکړئ چې پورته درې کلیمي یوه معنې
لرې مګر دا تیروتنه ده
ځکه هر کلیمه ځان ته معنې لري چې دبحث او څیړلو وړ ده
لومړی باید د(محبت) په لفظ خبرې وکړو چې داکوم ډول ګرانښت
دی.
محبت: دا هغه ډول ګرانښت دی چې (عشق) ورڅخه مستثنی دی
خوخپله (محبت) د (مینه)ساحه هم په بر کې نیسي
یعني مینې ته محبت او محبت ته مینه ویلی شو مګر عشق ته محبت
او محبت ته عشق هیڅکله نشو ویلای
محبت داسې ګرانښت دی چې دزړه له منځ څخه راوځي لکه دخدای
سره محبت،درسول سره محبت، دمور سره محبت، دپلار ،ورور، خور
او داسې نورو ورته اشخاصو ګرانښت دمحبت په نوم یادیږي خوکه

مینه ورته ووایو څه بده خبره نده بلکې محبت ددې ګرانښتونو اصل نوم دی
عشق: عشق داسې یو ګرانښت دی چې محبت ورته په هیڅ صورت سره نشو ویلای خو مینه پکې ده او که مینه ورته ووایو نو لږڅه سم یو دعشق ګرانښت تل دډیر خوند ځان غوښتنې لپاره وي داډول ګرانښت د دښځې او خاوند ترمنځ وي یعنې هغه اړیکه چې دښځې او خاوند ترمنځ وجود لري دعشق په نوم یادیږي
خو دا اړیکه که دښځي او خاوند وي او که دبل چا سره خو اصلاً دغه اړیکه عشق دی
موږ نشو کولای چې ووایو چې دخدای سره عشق لرم یاد مور سره عشق لرم دا دقیقاً تیروتنه ده

مینه: دا ترټولو مشهور ګرانښت دی چې تقریباً د ګرانښت ټول اړخونه لدې څخه منځ ته راغلي دي مګرمینه هم ځان ته صنف لري او په مربوطه صنف کې یې مطالعه د وس څخه دباندې بحث دی خودلته به موږ پدې کمه نغوته بسنه وکړو چې مینه دعشق او محبت ترمنځ هغه سرحد دی چې پکې هم دمحبت او هم دعشق ځواکونه وجود لري او غواړي مینه خپل ځان ته کش کړي هغه بیا دیو انسان د ګرانښت په کړنلارو پورې اړه لري چې دمحبت ځواک پرې بریالی کیږي او که دعشق.

متمرکزه ښکلا

په ټولنه کې مو د افرادو اکثریت داسې دی چې په خپل ژوند او چاپیریال کې په یوه اړخ دښکلا تمرکز کوي، ددې ډول عادت ځینې تاوانونه لیدل کیږي چې په مشخص اړخ او دژوند په نورو اړخونو مستقیم او غیر مستقیم تاثیر لري.

مثلاً ځینې خلک په ژوند کې یواځې پرمانا متکي وي، دا کار دوی ته له غوره او نیکو کارونو ښکاري او ځان سپیڅلی او پاک ستره حسابوي، یانې زړه یې پاک، سپیڅلی او سم وي، دا ډله په دې نظر ده چې که څوک په ښکاره ډول بداخلاقه، دورغجن او نا اهله ښکاره شي کوم باک نشته، خو چې دانسان باطن او زړه پاک وي، حال دا چې هغه درس چې د افرادو په ښه لید او شخصیت معرفي کې، ټولنې ته موجود دی دټولنې په اصلاح کې رغنده او مستقیم رول لري.

ځینې خلک بیا په دې نظر دي چې انسان باید په ټولنه کې په ښکاره ډول پاک او با احلاقه ښکاره شي، پروا نکوي که د مانا په لحاظ بد او ناوړه وي.

دا خلک په خپله باطني ناولتیا اعتراف کوي یانې دا مني چې موږ تور یو ولې بیا دا دځان ښیګڼه بولي چې په سپینه جامه کې ګرځي، دوی په دې اند دي چې که موږ خپلې سپینې جامې له تنو څخه ښکته کړو او دخپل شخصیت تور بدن ښکاره کړو نو لري نه ده چې په ټولنه به

دجهالت تیه تیاره راخوره شي، ددې ټولي داخبره چې : زموږ دظاهري ښکلا په تمرکز کې د ټولنې له پاره پیاوړی نصیحت پروت دی او شته نسل زموږ په لید داصلاح کوښښ کوي یو څه سمه ده، ولې دلته ددوی دباطنې روح ناولتیا په خپله دټولنې پرناولتیا دلالت دی، ځکه دوی هم دهمد ې ټولنې یو غړی بلل کیږي.

دا دول پېښې زموږ په ټولنه کې په سلګونو بېلګې لري چې یو څوک د په ژوند کې په یوه اړخ دښکلا تمرکز وکړي.

مثلاً: ځینې خلک دي چې په ټولنه کې خپل بهرنی رول تقویه کوي، ولې ددې برعکس خپل داخلي اوکورنیز رول ته هیڅ توجو نه ورکوي، دوی غواړي له کوره بهر ځان لوړشخصیت، کدر او پرمختللی معرفي کړي، حال دا چې په کور کې یې هغه دچا خبر ه دموږک لکۍ نه لړل کیږي، دا ډول تمرکز نه یواځې دا چې دکور دخلکو په مقابل کې ظلم او تیری دی بلکې ډیر ژر افشا کیدونکی هم دی.

ددې ډول ښکلاییز تمرکز دا مثال هم کیدي شي چې، ځینې خلک یو مشخص چاپیریال دښکلا تر اغیزې لاندې راولي، دا خلک خپل اصلیت او شخصیت دخلکو له ستر ګو پټوي، ولې هر کله چې افشا شي دده دبد چاپیریال اغیزه، دده پر ښه چاپیریال هم لویږي.

دبېلګې په توګه یو فرد دخپلې دندې چاپیریال پاک ساتې یانې خپل هم مسلګه ملګرو ته ځان لوړ کدر، صادق، با احساسه او دروند ښکاره کوي، حال داوي چې په کور کلي او ددندې څخه پرته پر نورو

چاپیریالونو کې دخپل شخصیت هیڅ پروا نه ساتي، دا فرد کیدی شي چې دده دندې نیک چاپیریال دده اصلیت راپه ګوته کړي، نو دخپل نیک او غوره شخصیت پټولو په ځان کې ددې سبب شي چې په کلي او نورو ځایونو کې یې خلک دبد انسان په توګه وپیژني او یا هم هیڅ دده غوره شخصیت ته قایل نه شي.

داسې هم کیدی شي چې دندې چاپیریال یې هسې یو تمثیل وي، نوموړی په حقیقت کې هما غسې نااهله وي لکه چې په کلي کې یې خلک بولي، نو که داسې شوه لېرې نه ده چې ددندې غړي به دده په دې لویو دروغو خبر شي او ددندې به یې ګوښه کړي.

د متمرکزې ښکلا ډېری کوچني مثالونه هم شته مثلاً ځینې خلک په لباس کې فقط په ښایسته جامو تمرکز کوي، یا هم په ښایسته بوټانو تمرکز کوي.

که د مانا له دریڅې ورته ځیر شو نو ځینې یې غواړي فقط ښې خبرې وکړي، عمل کول ورته مهم نه ښکاري، ددې برعکس ځینې بیا عمل کوي او له خبر کولو ډډه کوي، چې دا ټول تمرکزونه فقط دژوند په یوه اړخ دي او ډېرې بدې اغیزې لرلای شي.

هدف مې دښکلا دتمرکز دشننې څخه دا و چې، انسان باید دژوند هر اړخ ته پام وکړي، او هغه تمرکز او خواري چې په یو اړخ یې کوي باید ټولو اطرافو ته یې وویشي.

خلور پالیسۍ

ځینې حقیقتونه هم باید پټ وي، که ښکاره شي؛ نو غیر حقیقي (دروغو) شخه ډېرتاوان رسولی شي.

دا بېل بحث دی، چې د حقیقت په ښکاره کولو څنګه ټولنه زیانمنه کیږي، په داسې حال کې چې حقیقت حقیقت دی، مګر زموږ موضوع د حقیقي او غیر حقیقي خبرو د پټولو پالیسۍ یا لارې چارې دي.

رښتیا یا غیر رښتیا خبرې پرده کول (د معنوي امانت ساتل) هغه څه دي، چې په ټولنه کې ډېرې پېښې ورسره جبرانیدلای شي.

نو ددې لپاره چې دا لارې چارې مو د ژوند په لار او دار کې په کار راشي لږ راسره پاتې شئ او دا خلور پالیسۍ ولولئ، خو باید یاده کړو، چې په پالیسیو کې ټول زور په احساس ورکولو وشي.

معمول ساتل(لومړۍ پالیسي): د اپالیسي بېخي معمول ده، عامه ده، اسانه ده ، اکثره خلک لدې پالیسیو کار اخلي، ځکه له دې لاندې بله پالیسي نلرو.

ددې پالیسۍ جوړښت اسان دی، فقط ساتلو یانې هغه څه پټولو کې تمرکز دی، چې ته یې پټوې یا هغه څه ښکاره کولو کې دی، چې ته یې ښکاره کوې.

ددې پالیسۍ لاسته راوړنه عادي وګړو کې یو څه ښه ده، خو په پوهو وکړو کې ورڅخه کار اخیستل په خپله لوډګي ده.

دا داسې ده؛ چې که یو څوک غواړي یو څه پټ وساتي، نو پټ یې ساتي، یانې یوه پټه دنده لري، نه غواړي څوک پرې خبر شي، نو پس هېڅ کله هم دهغې دندې اړونده خبرې نه کوي.

د بېلګې په ډول؛ یو څوک غواړي په ټولنه کې ځان نیک سړی ثابت کړي، نو د لومړۍ پالیسۍ څخه د کار اخیستل؛ په دې پالیسۍ کې دده لپاره ښایي چې نیک کارونه وکړي اوبس.

غیر معمول ساتل (دوهمه پالیسي): نړۍ اکثره انسانان له دې پالیسۍ څخه کار اخلي، نسبتاً اسانه، او په عادي وګړو کې سل سلنه نتیجه ورکوي، همدارنګه په دټولنې په فکر لرونکو وګړو کې یې هم نتیجه یوه څه ښه ده.

جوړښت یې پیچلی دی، ولې مفهوم ته رسیدل وربانديې دومره سخت نه تمامیږي.

په دغه پالیسۍ کې یو څو دمعنوي امانت ساتلو، یا د یو څه پټولو، یا هم په ټولنه کې د خپل انتخاب شوي شخصیت د تثبیت لپاره داسې کړه کوي، چې مقابل لورى پوهوي، یانې په واضحو الفاظو د خپل کړه اعلان کوي او غواړي هغه پوه کړي چې زه دایم.

دا اعلان او پوهول به په داسې میتود وي ترڅو مقابل لوري ته دا احساس هم انتقال شي چې نوموړی دروغ وایي، یانې په پالیسیو کې ترټولو مهم رکن داحساس انتقال دی، یوه پالیسي هغه وخت د بریا

حد ته رسیدلی شي، ترڅو د پالیسۍ اړونده احساس په ښه ډول انتقال شي.

کله چې موږ د دوهمې پالیسۍ د کارولو لپاره اړ کیږو، حتمي ده چې اشد ضرورت به وي.

د بېلګې په توګه؛ که څوک یوه مشخصه دنده پټه ساتي؛ دا پدې مانا چې ددې دندې ښکاره کیدل؛ نوموړي ته ضرر روسونکي دي، نو دلته احساس انتقال بیخي په ښه ډول صورت نیسي، یانې که ته دهغه دندې په اړه واضح اعلان کوې او په زغرده زیان په سر اخلې، په داسې حال کې چې یوه او عقل لرونکی شخص یې، نو حتمي ده چې دروغ دي، ځکه هیڅوک هم ځان خپله د تاوان کندو ته نه غورځوي.

دبېلګې په ډول؛ یو څوک دنده لري چې د یوې موضوع «پټ» راپور خپلې ادارې ته ورکړي، هرکله چې د دندې داجرا وخت شو؛ یانې کوم راپور یې پیدا کړی، نو مقابل ته په ډېر ښکاره ډول خو په ډېر چل او مسخریېز انداز؛ نارې وهي، چې زه مو راپور اخلم.

مثلاً یو فرد یې د مخالفینو سره په مرسته ولید؛ دپالیسۍ خاوند ورته ددې خلکو بدي بیانوي اوپه واضحو الفاظو ورته وایې؛ چې دې خلکو سره کار مکوه، او په مقابل کې ورته خپله ډله ستایې، له ځان هم ورته وایې؛ چې زه هم ورسره یم، ورپسې جوخت داسې یو عمل یا خبره

کوي، چې دخپلې ډلې جداً خلاف وي، ترڅو مقابل لوری دده «کړي» خبرې په یوه مسخره او په خپله ډله د تاکید په مانا ومني.

که یوه بله بېلګه یې ولیکو: یو څوک غواړي خپله پوهه په ټولنه کې تثبیت کړي، یآنې په شته افرادو ځان ومني.
په لومړۍ پالیسۍ کې باید د یو علمي او کادر شخصیت په څیر وای، خو په دوهمه کې باید په ټوله مانا ورڅخه خلاف وي، یانې د ساده، کم عقلو او وروسته پاتې په څیر واوسي، خو په همدې ساده توب کې د خلکو لپاره د احساس پیغامونه ولري او داسې نادر کارونه وکړي، چې د چاپیریال حیرانتیا ځآن ته راجلب کړي.
د بېلګې په توګه؛ یو څوک د یوچا سره مینه لري، او غواړي چې هغه ته ځآن وښايي؛ چې درسره څومره مینه لرم، برعکس دده عیبونه او نادودې پلټي او دده ترمخ کوچنۍ کوچنۍ بدۍ راخلي او یوه – یوه ورته په داسې ډول تشریح کوي، چې بدي له خپل وزن څخه څو برابره لویه کړي.
دمثال په توګه دده رنګ، دده دخندا شکل، دده د جامو رنګ، د پخوانیو بوټونو رنګ، شکل او کیفیت او دده دملګرو مالومات، زور په زېر ورته یادوي او نیمګړتیاوې یې ورته په ګوته کوي، ترڅو نوموړی پوه شي، چې څومره ډېره مینه راسره لري چې له سر ترپایه مې پېژني.

دریمه پالیسي یا غیر معمول، معطل ساتل:ددې ډول پالیسۍ جوړښت اسان، خو مفهوم ترې اخیستل خورا سخت او پیچلي دي. ډېر کم، دګوتو په شمار، یوه او ځیرک افراد یې په کار وړلی شي.
ددې پالیسۍ میکانیزم هو بَهو د لومړۍ پالیسۍ په څیر دی، مګر دلته مقابل لوري ته په احساس ورکولو ټول تمرکز کیږي.
په لومړۍ پالیسې کې به که یو چا یو پټ فعالیت ترسره کولو، نو دهغې په اړه به یي هیڅ نه ویل. په دوهمه کې به دنوموړي فعالیت په اړه علاني کیسې کیدلې، خو په عمل کې د احساس تولید به یې مقابل لوري ته غښتلی اطمنان ورکولو چې نوموړی دروغ وایي.
په دریمه پالیسۍ کې احساس ورکول د دوهمې پالیسۍ څخه را اخلو او عمل ویل د لومړۍ پالیسۍ.
لنډه داچې؛ دلته انسان د خپلو یا د ټولنیزو بریاوو لپاره له ځانه درې مخی جوړوي، یو مخ یي د عمل وي، دوهم مخ یي د ویلو او دریم مخ یي په عمل او ویلو کې د احساس تولید، چې ټول د مرکزي هدف څخه خلاف وي.
یوه بېلګه یې په دې ډول لیکو:
یو فرد خپله استخباراتي دنده پټه ساتي(لومړۍ پالیسي)، خو خلکو ته په یو نه یوه ډول دا جوته وي چې زه دا دنده پټه ساتم(دوهمې پالیسۍ علاني پیغام) یانې د خلکو د ګمان واګې په لاس کې اخلي او

هغه دېته عیاروي، چې دده په دنده یواځې ګمان قدر وکړي، له دې دواړو پالیسیو کارولو وروسته په ښکاره ډول په خپلو کړنو کې داسې احساس خلکو ته انتشاروي، چې دا هرڅه دروغ دي او نومړی دځان ښودنې لپاره داسې کړنې کوي، چې په نتیجه کې هدف ته رسیږې او چاپیریال د فیل په غوږ کې خوبولې پر یږدې.

بله بېلګه:

یو څوک په ټولنه کې یو سیاست مدار ځان پېژني او غواړي خلک یې د یو پوه په حیث ومني.

(دلته یوه موضوع ډېره مهمه ده، کله موږ یوه پالیسي؛ دکوم هدف له پاره په لاره اچوو، باید هدف حقیقت ولري) یانې په دغه بېلګه کې یو شخص پوه سیاست مدار دی، یواځې زموږ پالیسي ددې له پاره په کار وړل ګیږي چې په ټولنه کې په رښتیا سره په خلک و ځان ومنو.

لومړی باید د لومړۍ پالیسۍ په څیر ځان پوره سیاست مدار څرګند کړو، وروسته دوهمې پالیسۍ ته راګرځو او دلته ځان په سیاست ګرم، ناپوه او نه خوښوونکی ښایو، خو په ټولو کړنو کې د چاپیر یا مقابل له پاره داسې احساس تولیدوو، ترڅو وښایو چې موږ په رښتیا سره سیاستمدار او پوه یو.

ددې پالیسي د لا تحقق لپاره نورې بیلګې هم راوړل، اړتیا ده، څکه زده کول او په ژوند کې یې فرمول کول خورا سخت دي، موږ په همدې بسنه کوو.

ځلورمه پالیسي یا مجتمعه معطل ساتل: زه نشم کولای د قلم په وزله دا پالیسي واضحه کړم. کیدای شي په ویډیو یي او غږیز ډول یي یو څه وضاحت وکړای شم، مګر لنډ وایم چې د درې واړو پالیسیو په مختلف او مختلط ډول کارول دي او کیدای شي، چې په ځلورمه پالیسی کې له یو چا آن خپل هدف ورک شي او په بله سر شي.
۵-۱۰-۱۳۹۴

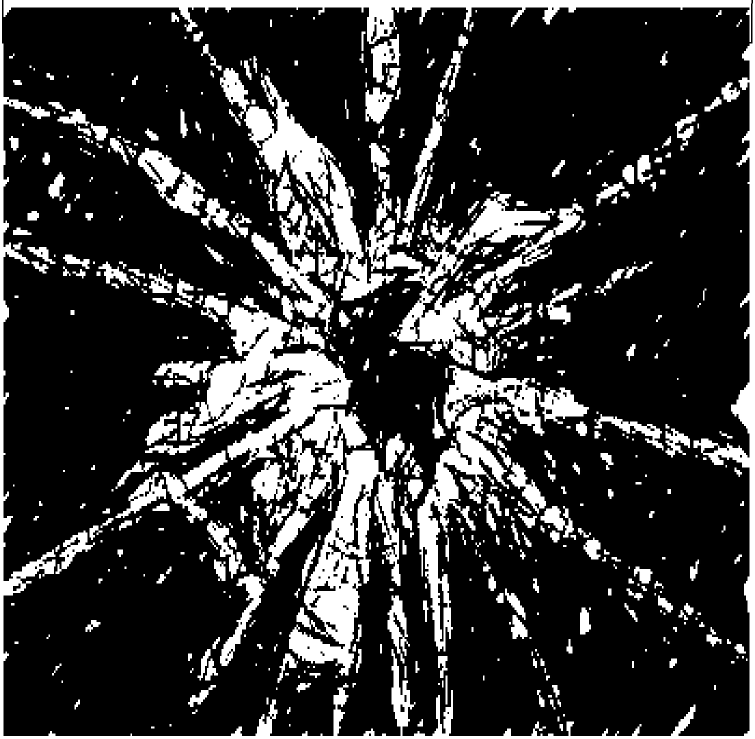

د مانې زرات

ځینې وختونه داسې ناڅاپي پېښېږي چې پخواني یادونه د انسان زړه ته راشي، د یوه څه په لیدو داسې څه زړه ته ورشي چې دهغه سره هېڅ تړاو نه لري.

کله کله به داسې هم پېښ شوي وي چې یو چا په لیدو مو داسې خبرې زړه ته راغلي وي چې دهغه لیدو سره هیڅ اړیکه نه لري.

ایا ددې پرفلسفه پوهیږئ؟

داسې هم شوي چې ستاسو په زړه کې یوه خبره وي؛ غواړئ یو چا ته یې وکړئ، خو کله چې ورسره مخامخ شوي یاست نو مخکې له دې چې تاسو خبره څرګنده کړئ، مقابل لوری په هماغه خبره ستاسو سره بحث کوي، دا موضوع تاسو ته ډېره جالبه تمامیږي او فقط د یو نادر تصدف په نومولو سره یې هیروئ.

پورته خبرې ټولې د یو دعلت په بنسټ ولاړې دي. په تصوف کې د وحدت الوجود او حدت الشهود فلسفه هم دې ته ورته ده، مګر په ټولنیزه شننه کې باید داموضوع د مانې دزراتو په نوم ونوموو.

مانا د مادې ضد ده، خو دا چې دولې؟؛ دلیل یې دادی چې ماده د زراتو ټولګه ده او مانا مایع، غاز او جامد شی نه دی بلکې د حواسو تثبیت دی.

د ليکنې عنوان د (دماغي زرات) دی چې دا زرات د مادې له زراتو
توپير لري او د حواسو سره د لمس اړيکه نيسي.
که انسان دقيق فکر وکړي او دماغې ژورو ته ځان ستون کړي نو
حتمي پوهيږي چې د هرې موضوع سره، کومه چې زموږ په ذهن کې
وي زرات موجود وي.
په يوه نيږدې ټولنه کې د افرادو زرات په تقريبي ډول سره
شناخته(پېژنګلوي) وي، او يو تر بله احساس کيدونکی حاصيت لري.
دلته يوه بله پوښتنه مخې ته راځي، کله چې په يوه ټولنه کې دزراتو د
احساس کيدو خبره جوتيږي، نو ولې موږ د ځينو خلکو په رازونو نه
پوهيږو؟
دا بحث اوږديږي، لومړی بايد دا ټکي ومنو چې د سکالوګانو زرات
داسې شناخت لري چې موږ يې نه شو درک کولی؛ يانې کله چې زموږ
د ذهن چاپيريالي زرات د نورو افرادو دزراتو سره په تماس کې شول او
سره ويې پيژندل، نو دا مانا نه لري چې موږ د هغه پر راز پوه شو، زموږ
درک؛ ذهن، زړه، عقل او احساس دی، مګر د زراتو پيژنګلوي زموږ
سره هيڅ تړاو نه لري، په دې مانا چې دوی يوه بله نړۍ لري.
دلته يوه بله پوښتنه مطرح کيږي؛ ولې موږ ځينې موضوعات د زراتو
په تماس درک کولای شو او ټول نه شو درک کولای؟

لومړۍ داخبره چې د مانې دزراتو په تماس سره فقط نادر او نااشنا احتمالات د درک او زهن ته دفتره رارسي، نور ټول همداسې عادي تیریږي.

بېلګه یي داده چې که په چاپیریال کې مو چا ساده او کلتوري کالي اغوستي وي نو سترګې مو ورته تم کیږي نه او نه غواړئ په اړه یي مالومات ولرئ او یایي هم لرئ، مګر که یو چا ښکلي او له دوده خلاف لباس کړی و، نو حتمي ده چې د ښکلا او بدرنګۍ او یا د قیمت او ارزښت په اړه یي د زهن پلټنې صورت مومي او کیدای شي همغه کس څخه یي په اړه پوښتنه هم وکړئ، نو د موضوعاتو مانا وې هم همداسې د انسانانو دسرپر چاپیریال ګرځي، که چېرې نادرې، تازه، پخوانۍ او جالبې موضوع ګانې وې نو عقل ته راپور ورکوي او کنه نو له تماس وروسته یي هیروي.

یا کله چې یو څوک تاته یوه کیسه کوي، کله چې د خبرې سر واخلي نو تاسو سمدستي ورته وایئ؛ دا خبره ماهمدا اوس تاسو ته کوله، دلته ته حیرانیږې؛ دا هم د مانې دزراتو یو دلیل دی.

بله پوښتنه داپیدا کیږي چې داهنر او کمال د چا دی چې لومړۍ خبره یي وکړه؟

د بېلګې په توګه: ستا یو ټولګیوال تاته کالونه وروسته په ناخاپي لید سره د ښوونځي یوه خاطره وایي؛ کومه چې هیڅ مهمه نه ده، خو جالبه ده.

کله چې ته همدا ټولګیوال وینې مخکې له دې چې دی درته خبره پیل کړي، ته ورته د همغې خاطرې په اړه څو کیسې وکوې.
منځور مې دادی چې ایا دا ستا کمال دی چې دده په زړه کې خبره د درک کړه او ودې ویله، او که دده کمال دی چې دا خبره یې تاته یاد ته دروستوله؟
پریکړه اسانه ده، ټول هنر د مقابل لوري دی، ده یاد ته دروسته، د ځان په چاپیریال کې دهغه خاطرې مادې زرات راټولو او تاسره په تماس کې کول؛ ټول کمال دده و، که نوموړی راغلی نه و، نو تا نه شول کولای چې دا خاطره یاده کړې.
۸-۱۰-۱۳۹۴

د هدف لار

ځینې خلک په ژوند کې ځانګړي اهداف لري، او غواړي ځان ورورسوي. د ژوند دبریا راز هم همدا دی چې انسان هدف وټاکي او تل هغه ته د ځان رسولو په لټه کې شي.

هو؛ ژوند هم ژوبل دی او هم ژمنتیا، ځینې په لاره کې پرېږدي، ځینې بیا هدف ته ورسوي.

د ژوند بریا په دې کې ده چې هدف ته ځان ورسوو، هاند او هڅه وکړو او کوټلي ګامونه واخلو. خو ځنګه کولای شو هدف ته ځان ورسوو؟ چې دا یو بل هدف کیدای شي.

یانې هدف ته درسیدو لپاره یو بل هدف ټاکل په کار دي چې ترڅو هدف ته مو ورسوي، چې دا هدف د هدف دلارې د طې کولو هدف دی.

دا به له تاسو سره د هدف تر لاسه کولو کې بیخي ډېره مرسته وکړي. که د دې مسلې رېښې وپلټو نو پوهیږو چې هدف ته رسیدو له پاره ترټولومهمه داده چې د هدف لاره طې کړو. د بېلګې په ډول یو څوک غواړي ترکابله لاړ شي، ایا دا امکان لري چې کابل دې دلته ورته راوړل شي؟، نه؛ بلکې نوموی اړ دی چې ترکابله تللې لاره طې کړي ترڅو کابل ته ورسیږي.

دهدف لار هم همدا مانا لري، یانې هدف ته د رسیدو لپاره مو ټول تمرکز د هدف دلارې پر طی کولو وکړو، چاپیریالي ستونزې او نادودې یې تحلیل کړئ، ترڅو هدف ته ورسېږئ.

د مینې مینه

له انسانانو سره مینه، له اجسامو سره مینه او آن له ځان سره مینه هم یو وخت له منځه تللی شي او یا هم کیدای شي کمه شي، مګر له مینې سره مینه بېل کیف او احساس لري.

له مینې سره مینه داسې مثال لري لکه روح چې نه مري، د نورې له مادو سره(انسان، اجسام...) سره مینه داسې ده لکه ژوندی بدن، چې د روح له وتلو وروسته په ټوله مانا نیست شي، مګر له مینې سره مینه ارواه ده، نه مري او نه هم کوم بدلون لري.

هو؛ تل داسې واووسه چې سپک شې، وشرمېږې او خفه شې، ځکه ته یوه لویه قرباني ورکوې چې له هغه له مینې سره مینه ده.

دخپلې مینې تولید هغه چې له ځانه دې کړی وي صادروه او وررسره مینه کوه.

تل هڅه کوه چې د نورو نفرت لرونکی عکس په مینه العمل کړې، ځکه د انسانانو په ختبه کې مینه اغېزل شوې، خو دا یخ شوی احساس تودول او ویلې کول غواړي چې دې ته له مینې سره مینه وایي.

په خپل شعر کتنلیکنه

پښتانه لیکوالان د ادب د اوږدې مخینې سره - سره لا تر اوسه هم د پنځونې له غربت او کختۍ سره مخامخ دي. تحقیقاتي اثارو، مأخذ کارونې او د ادبیاتو زړو اصلونو یې مخه ډب کړې ده.

د ادبیاتو د پوهنځي محصل د خپلې سکالو د مونوګراف کولو لپاره، زاړه او سولیدلي افکار لټوي او لیکې یې. که دا کار دوام وکړي نو لرې نه ده، چې د پښتو ادب ملغلرې به په یو او بل تار کې پییلو سره زړې او تکراري شي.

ددې لپاره چې نوي پنځونې او نوښتونه مو په ادب کې رامنځ ته شي او خپل افکار وساتو، نو پر خپل شعر کتنلیکنې اړینې ښکاري.

شعر او شاعر د مضمون له پلوه یو نادر تناسب لري، چې په خپله شاعر یې پېژندلی شي. کله چې یو شاعر شعر لیکي، نو احساساتو داسې ماناوې ژباړي چې په نثر کې یې نشي ځایولی، د پنځګرې او نوښتیزې لیکنې لپاره د لومړي لاس عناصر په شعر کې د شاعر د احساساتو او ډوبو خیالونو ژباړې دي.

کله چې ماناوې د شعر په ترکیب کې راغلې، نو لیکوال یې د نثر کالبونو ته هم ترلی شي.

په یو شعر شننه او څیړنه ځومره خوندوره وي!، ځومره ډېرو ماناو او خیالونو ته مو وړي!، ولې هرڅوک نشي کولای او نه هم اصول دا اجازه ورکوي چې د یو چا په شعر کتنلیکنه وکړي.

په خپل شعر کتنلیکنه به دېته زمینه برابره کړي چې هر شاعر لیکنه وکړي، چې په دې سره به یې افکار روښانه شي او پنځونې ته به لارې هوارې شي.

په خپل شعر کتنلیکنه ځکه اړینه ښکاري، چې شاعر په ډاډه زړه خپل خیالونه لیکې ځکه شعر یې خپل وي.

که دا صنعت دود شي، ډېر پیاوړي افکار او مضمونونه به مو په ادبیاتو کې خوندي شوي وي.

د بېلګې په ډول؛ که د استاد پسرلي په بیت څوک لیکنه کوي، نو لیکنې به یي په ډار سره وي، نه په ډاډ سره، که لیکوال ډېر زور هم وکړي، نو فکر نه کوم چې د مانا هغې ژورو ته دې ورسیږي کوم چې د استاد پسرلي په ذهن کې ګرځیده.

عوام اوس هم په دې عقیده دي، چې د عبدالرحمن بابا تصوف د نورو په نسبت ستر وګڼې، ولې د حمزه د تصوف رېښې یې نه دي پېژندلې.

که حضرت حمزه په خپل شعر د کتنلیکنې ټولګې درلودلی، نه یوازې دا چې دده سبک به مو په سم ډول پېژندلی وای، بلکې دده هغه صوفیانه افکار چې اوس ورباندې د خاورو امبارونه پراته دي، تراوسه خوندي وای.

په معاصره دوره کې هم داسې شاعران شته، چې شعر یې د ماناوو ژورې فلسفې لري، ولې اوریدونکي او لوستونکي یې یواځې په واه - واه ، تېروي او هېروي یې.
شاعر دا جرات نشي کولای، چې په خپل شعر کې، په خپلو خیالونو، تشبیهاتو، استعارو، سمبولونو... او نورو اړخونو هغه احساس ولیکې په کوم احساس چې ده شعر لیکلی.
په خپل شعر د کتنلیکنې په نه لیکلو سره، پر ځینو شاعرانو بېلابېلو فتوې ولړېدې، په مذهبي، ادبي،ټولنیزو افراطونو او تفریطونو تورن شول.
ځېنې بیا دا موضوع(په خپل شعر کتنلیلکنه) ځان پرستي او شهرت بازي بولي، خو دا خبره منل په خپله خپلو خیالونو وژل او تحقیرول دي.

لیونۍ خبرې

اوبلنی سترګی

ځینې خلک چې وژاړي، سترګې یې اوبلنې شي، هو خوږې ښکاری، سپیسلتیا اومعصومیت پکې وي.

دا ډول اوبه چې دغم او ژړا له امله په سترګو کې زرغونیږي، سپین شفاف رنګ لری.

ځینې خلک چې ډیر خوښ شي، یا هم ډیر وخاندي، په سترګو کې یې اوښکې راشي؛ دا ډول اوبه هم په سترګو کې یو ډول ځلا پیدا کوي، دا اوښکې د ژوا له اوښکو څخه لږ څه سختې ښکاري، رنګ یې هم له هغه تت تیاره سپین وي، د ډیرو کمو انسانانو دمینې جذبې راپارولی شي.

دریم ډول اوبه هم؛ قهوایي سوربَخونې اوښکې دي، دا ډول اوبه دانسانو په سترګو کې د کوم عمل په سبب نه راځي، لکه ژړا یا خندا؛ بلکې دا اوبه دمینې د احساس له امله دسترګو په چینو کې راخوټکیګي، دسترګو کنارې ورسره ګلابي، زرینې شغلې کوي. په لیدو یې دمین د زړه ارمانونه خړوبیږي، غموونکي فکرونه یې له ذهنه الوت کوي او مین له ځآن سره یوې بلې نړی ته وړي.

هلته د مینې پر ورشو ګانې ورګډیږي او د ژوند په اسحلونو کې ګرځي، مین دمعشوقی په اوبلنو قهوایي سترګو کې دمحبت ماهیان سروي.

ښکلا پېژندونکی سړی

بدرنگه ښکلا او ښکلي بدرنگي

سړی ګګر سر په کمپیوټر ورټیټ و-

ته به وايي؛ د انجینری کومه ګرانه پروژه ډیزان کوي-

ناڅاپه نیغ شو، په اوتر انداز يې داسې وه انګیرله، چې کوم ښکلی بوی

يې احساس کړ-

سترګې يې پورته کړې-

مخامخ ورته برګ مرض وهلی سړی راروان و-

نیمه غړل شوی، پکول يې پر ګڼو وډو څڼو ایښی و-

کمپوټر ته د ناست سړي رنګ وغوړیده-

مُسک شو ،له چوکۍ پورته شو-

سړی يې په غیږ ه کې ونیوو-

دمینې پرخبرو یې ونازوو-

دشنه چایو پیاله يې ورډکه کړه او اړونده کار يې په اخلاص ورته وکړ

؛خیرن سړی لاړ.

سړي بیا کمپیوټر ته سترګې خښې کړې-

شېبه وروسته بیا اوتر شو-

ککره يې د «اوف» په ډول وښوروله-

بد احساس يې وکړ-

سترګې يې پورته کړې-

یو ښاسته ځوان یې مخې ته راروان و-
تکو سپینو جامو یې ستر ګې بر ېښولې-
درې رنګه بیرغ ډوله؛ شیشه یي تسبې یې په لاس کې اړولې-
ځان یې په عاجزۍ کې انځوراوه-
له رنګ شریف ځوان لیدل کیده-
کمپیوټر کار ته راورسیده او په ډیر ادب او احترام یې سلام وکړ-
او پر خپل ځای ودریدو-
کمپیوټر ته ناست سړي په کمپیوتر کې ستر ګې ګنډلې وې او په ډیرې بې احترامۍ یې فقط وعلیک ورغبر ګ کړل-
ځان یې ښه بوخت حسابوو-
ولاړ ځوان څو ځله د یوه څه د لاسلیک کولو ورته وویل، خو ناست سړي هیڅ پروا ورباندې خرڅه نکړه-
ولاړ سړي په ادب وویل:
فکر کوم وز ګار نه یی!؟
بل وخت بل وخت به راشم، او لاړ.
حیران شوم، ورغلم او ومې ویل:
پوه نشوم استاده!
اسویلی یې وکیښ؛ ویې ویل:
په ژوند کې مې دا دوه هنره زده دي:

يو دا چې دلته ناست يم او خلکو ته عرضې ليکم او ددندو فورمونه ډکوم

او بل دا چې ښکلا پيژنم!.

خو؛؛

تر ټولو مې بدرنګه ښکلا او ښکلي بدرنګې ډير زوروي، ځکه دبدرنګې ښکلا سره کينه لرم او دښکلي بدرنګی سره مينه.

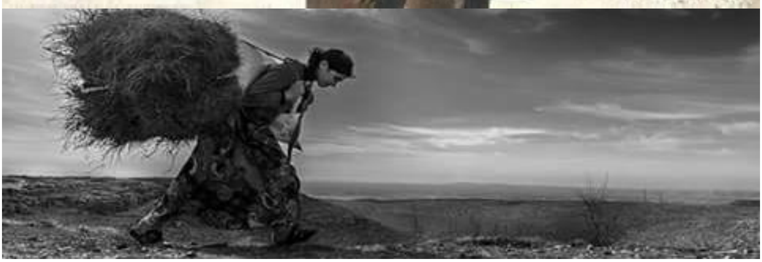

مجازي مینه؛ حقیقت ته نیږدې ده؟ که هوس ته؟

له کله نه مې چې عقل خپوړې پیل کړې دي، د مینې او ښکلا پر فلسفه ییزو شننو مې خیال راغلی.

دا ګراف هغه وخت لا پسې لوړ شو، چې څو نیږدې ادبي ملګري مې پیدا کړل، چې همېش مو د لیدن موضوع د مینې او ښکلا پر پیژند چورلي.

تل په دې بحث کوو، چې مینه د حقیقت ورږم دی او ښکلا د ستر حسن(ښښتن تعالی) تته جلوه ده، چې دده په خلقت کې ښکاري.

خو د بحث موضوع مو په مینه او ښکلا کې افراط او تفریط او د همدې لارې خنډ، کلیات او جزیات رڼا کول وي.

پوښتنه داده چې مینه دحقیقت غږ او ورږم وي، ښکلا د ستر ذات زره ده، نو ولې یې ډېر دبریا تر پولو نه رسي؟ او هغه چې دبریا تر ساحلونو ورسیدل، ولې د هوس له دریابه شرموونکي ځپې راغلې اوډوب یې کړل؟!.

معمولاً انسانان درې ډوله مینه پالي؛ حقیقي(عرفاني) مینه، نفسي مینه (هوس پرستي) او مجازي مینه.

طبعي ده چې نفسي مینه به انسان، دروني تیارو ته ستون کړي او عرفاني مینه به مو د حقیقت اساسي جزیرو ته ورسوي.

د انسان فطرت؛ هغه چې پاک وي، له هوسه فنا غواړي او بل اړخ، صوفیانه مینه؛ سپیڅلی چاپیریال، کلک ایمان او ساتلی عقل غواړي، چې د ډېرو انسانانو لاس ورته نه رسیږي.

انسان خودکار؛ دمجاز په مینه کې ننوځي او د غم او خوند لارې طی کوي. پیژندونکي همدا مجازي مینه دحقیقت لاره بولي او انسانان ډاډه کوي، چې په سمه دي!.

دا ناسمه خبره ده، چې مجازي مینه انسان حقیقت ته رسوي او دا تردې هم ناسمه ده، چې مجازي مینه انسان حقیقت ته نشي رسوی.

انسانان د طبعیت له مخې ستر ـ ستر توپیرونه لري، د خبرې او کړنو له مخې؛ هوس پرسته انسانانو ته مجازي مینې د ښه توب فتوا لویه تېروتنه ده او هغه انسان چې په واقعي ډول د مینې او ښکلا په ژورو فلسفو پوهیږي او د افراط او تفریط پر تناسب جوړ وي، حتمي ده چې مجازي مینه به يې تر حقیقته رسوي.

د خدای(ج) ذرې

د ښکلا او مینې په اړه لیکل او شننې دوه لید لوري لري، یا خو بیخي تکراري بلل کیږي او یا تر هرڅه تازه او نوي.
دا ډول لیکنې به تکرار ځکه وبولو، چې د نړۍ او انسان د پیدایښت سره؛ ښکلا او مینه هم پیدا شوې او هم درک شوې ده.د انساني تاریخ په شالید کې د ښکلا تاثیرات او اېفکټونه جوت او لا تر اوسه یې ګورو.
د ګرانښتیزو تېروتنو(د زړه بې اراد ګۍ) لاملونه تر دې دمه په مینه او ښکلا پسې سرېښ کیږي.
که پر ښکلا او مینه شننې، تازه متفکرانه وبولو؛ ګرم نه یو، ځکه ښکلا او مینه هغه مدرکونه دي، چې د ژوند او ادب په نوښت او پرمختګ سره نوي رنګونه راوړي، نوي لارې راپېژني او روح ته یې د ننه کیدای شو.
عبدالهادي ملا په خپل اثر(د وخت ضرب) په سرلیکنه کې ښکلا؛ جلال رب او مینه نیکي بللې ده.
ددې خبرې پر ثبوت او د ادب د ټولیز پېژند پر اساس ښکلا د رب ذره او مینه؛ نیکي (ثواب) بللی شو.
هوس فکره اشخاصو ته د شرم او ګناه ځای دی چې د لوی رب د زرې سره بې نزاکته چلند وکړي، یایې هم عزت لوټ کړي او یا هم په کېنه ستر ګه ورو ګوري.

د درک او فهم خاوندان د ښکلا پر لیدو؛ د هغې سره د مینې احساس کوي یانې د خپل خالق پر لور قدمونه اخلي.

دانسان اړیکې دټولنې سره

دا چې انسان یو ټولنیز مخلوق دی، پس ویلی شو، چې انسان دټولنې سره هیڅ اړیکه نلري بلکې پخپله انسان یوه ټولنیزه اړیکه ده.

که ووایو؛ چې انسان د ټولنې سره په هره برخه کې اړیکه لري، نو دا په دې مانا چې انسان له ټولنې ببل عنصر دی، فقط اړیکه ده چې ټولنې ته یې نیږدې کوي، پوښتنه دا ده چې دا اړیکه څه ده؟

خو نه؛!

انسان هغه اړیکه ده، چې په ټولنه کې د شته فعالیتونو، وجودونو او دهغوی دصفتونو ترمنځ ارتباط قایموي، همدارنګه ترمنځ یې دپیژند روحیه ورکوي.

که ووایو چې انسان دټولنې سره اړیکې لري نو که اړیکې یې له منځه یوسو، بیا هم انسان او ټولنه پاتې کیږي.

ایا دا به امکان ولري، چې انسان وي او اړیکې نه وي؟

نه هیڅکله نه!!

نو ځکه وایو چې انسان په خپله یوه ټولنیزه اړیکه ده. اوس ویلی شو چې اړیکه(انسان) له منځه یوسو نو په ټولنه کې هیڅ هم نه پاتې کیږي.

مخکې وویل شول چې انسان هغه اړیکه ده، چې په ټولنه کې دکړنو ، اجسامو او دهغوی داوصافو ترمنځ اړیکه جوړوي، نو وګورئ ! د انسان(اړیکې) له منځه تلو سره، هیڅ ټولنیز کار او فعالیت نه پاتې کیږي، هیڅ وجود ته دشته اړتیا نه پاتې کیږي، دهیڅ شي او جسم صفت نه احساسیږي، نو ښکاري چې انسان یو ټولنیز مخلوق نه دي بلکې انسان په خپله یوه ټولنیزه اړیکه ده.

که پوښتنه پیدا شي، چې انسان دټولنې سره اړیکه نلري بلکې په خپله انسان یوه ټولنیزه اړیکه ده نو دا اړیکه دڅه سره؟ دا اړیکه دچا څخه؟ د څه اړیکه؟

ځواب به یې دا وي چې هو! انسان یو ه اړیکه ده، نه دا چې انسان له ټولنې سره اړیکه لري، انسان هغه اړیکه ده، چې دټولنې دکارونو ترمنځ نښلیدونکي صفات یې رامنځ ته کړې دي.

انسان هغه اړیکه ده چې دجسمونو منځ دکارونې صفات یې رامنځ ته کړې دي، انسان هغه اړیکه ده چې دټولنې هراړخ یې پوښلی، تارونه یې دټولنې په شاه، مخ باندې ښکار ه مالویږي.

په لنډیو کې خبرې

پېزوان مې ستا برېتو کې خښ شو
تر دروازې پورې کړه درپسې تلمه

دپښتو ادب ترټولو خوندور او لنډکی شعري صنف هم لنډۍ دي چې د ادب په ډګر کې یې نړیوال شهرت خاصل کړی، پښتو لنډۍ دوه مصریزه شعر دی ،چې لمړی مصره یې نهه او دوهمه یې دیارلس سېلابه وي، که څه هم لنډۍ دحجم په لحاظ ډېرې کوچنی او لنډې وي، ولې دمانا په لحاظ دیو مکمل غزل څخه یا هم له دې ډېر زیات څه لري، پښتو لنډۍ معلوم شاعر نه لري خو اکثره یې دښځینه وو سندریزو بنډارونو محصول دي، پښتو لنډۍ روان، ساده او اهنګ لرونکي الفاظ په ځان کې لري چې ډېری یې په(میینه) چې ډېر مینه ناک او خوږ لن لفظ دی ختمې شوې دي.

په پښتو لنډیو کې (ن+ه) یا (م+ه) هغه حرفونه دي چې دلنډیو په اخر کې راځې چې په تقریبې ډول ټولې لنډۍ ورڅخه برخمنې دي.

پورته لنډۍ هم چې ډېر ساده الفاظ لري مګر په روح کې یې بلا خبر ې نغښتې دي.

د لنډۍ لمړنی مصره (پېزوان مې ستا بر ېتو کې خښ شو) یو خوندور ترکیب دی، دغه مصره په ښکاره ډول دیو ځوان او پېغلې په خوله ورکړې حالت انځور ګړي کوي،

په تصویر کې ځوان شخ شخ بریتونه لري چې په پښتنې ټولنه کې دغیرت ، میړانې او ځوانی سمبول بلل کیږي، دلته ځوان دپېزوان دځنځیري ګونګرو لاندې خپلې شونډې دپیغلې پرنرمو او پستو شونډو ږدي، دپیزوان ځنځیري ښامارونه نه پریږدي چې دشونډو لالونه دڅوک داسې په اسانه غلا کړي ، او ورسره مبارزه کوي چې بلاخیره یې شخ شخ بریتونه دپېزوان په ګونګرو کې خښیږي، نو جینی دپیزوان پربهانه یوه شکایتي جمله وایې چې (پېزوان مې ستا برېتو کې خښ شو)
دوهمه مصره ددې ټولو خبرو علت او اثر بیانوي او وایې:
(تر دروازې پورې کړه درپسې تلمه)
هر کله چې مصره دروازې او تګ یادونه کوي نو حتماً سړی پوهیږې چې ځوان له خپلې معشوقې روان دی ، خدای(ج) خبر چې چېرته ؟ له غربته او که له هیبته؟
یا که داسې تحلیل وکړو چې ځوان په ډېر ډار او رپانده بدن له معشوقې خوله اخلي او بیرته دغمازانو له وېرې د دروازې په لور ځي.
خو له خوږې معشوقې دبېلېدو تصویر ښکاره کوي.
کله چې ځوان رخصتیږي نو ستونزه پېښیږي ، هو دا یوه خوندوره ستونزه ده، هغه دا چې دجینی پیزوان دځوان په شخو بریتو کې خښ دی، جینی نه غواړ ي چې دځوان له بریتو څخه خپل پېزوان په تیزی خلاص کړي بلکي غواړي چې تردروازې پورې ورسره کړه لاړه

شي او د دیدن په اخرو شیبو کې خپل ناز او ادا د بیا راتګ په بیعه وپلوري.

خو که همدې لنډۍ(پېزوان مې ستا بر بېتو کې خښ شو- تر دروازې پورې کړه د رسره تلمه)

له صوفیانه کړ کۍ ورو ګورو نو ښېلې ماناوې به وزېږوي.

دلته یو مرید دخدای(ج) دسپیڅلي دوستی په ګرداب کې راګیر دی، مرید خپل زړه ته پیزوان وایي او جلال خدای ته وایې چې پېزوان مې ستا بریتو کې خښ شو.

په مصره کې(ستا) کلیمه خپل خالق ته دمرید خطاب دی ، (بر بېتونه) د لوی خدای(ج) دولي، مرشدیا پیر لپاره استعاره ده، چې وایې:

اې لویه او جلاله خدایه!

ستا دولي او پیر اومرشد په وسیله مې زړه روښانه شو، او ستا سره ونښلیدو، دلته دتصوف ثبوت او حقیقت بیانیږي چې دوهمه مصره دهمدې حقیقت د دوام لپاره راوړل کیږي چې وایې:

تر دروازې پورې کړه درپسې تلمه

یانې دخدای (ج) په مینه خپل مرشد پوه کړم ، نو خپل پیر ته په احترام او درناوي ترقیامته (تردرواز) پورې ستا پاکي او قدرت بیانوم او ستا مینه ته به مایل او کوږ وم.

په حوصله راغاړې ووځه
کمربندونو مې پښتۍ خوړلي دینه

پورته لنډۍ درومانيت سره يو ځای حماسه هم انځوروي ، په لومړۍ مصره کې مين خپلې معشوقې نه دراغاړې وتو غوښتنه کوي او اورسره يو شرط ږدي چي په حوصله راغاړي ووځه!

دلته په حوصله او ورو غاړه غوښتل په دې مانا نه دي چي ګويا ميين له خپلې معشوقي زړه موړی شوی دی، مګر دلنډۍ دحماسي اړخ لاښکلا لپاره دحوصلې کليمه راوړي .

په دوهمه مصره کې سړی دله خپلې معشوقې څخه په حوصله دغاړې غوښتو دليل وړاندې کوي چې وايې : کمربندونو مې پوښتۍ خوړلي دينه.

په مصره کې دکمربند يادول او دځوان په غښتلو اندامونو باندې دکمربندونو نرۍ نرۍ سرې کرښې دجنګ سنګر انځوروي.

مصره په ډاګه کوي چې ځوان اوس اوس له جنګه راستون شوی، مصره دجنګ يو مثبت تصوير راخلي ، دلنډۍ دلومړنۍ مصرې په ويلو سره لوستونکی پوهيږې چې ځوان له ګټلې جګړې راستون شوی ،خو ګټل يې همدا لنډۍ بيا ډېر په ګرانه او سخته مبارزه بولي ځکه نو دوهمه مصره دکمربندونو بندونه دپښتيو په خوراک تورنوي .

دلنډۍ ليکوال په لومړي سر کې له ډېر احتياط کار اخيستی يانې : په حوصله راغاړې وځه، کمربندونو مې پوښتی خوړلي دينه.

چې ډوډۍ خورم لالا قاريږي
چې روپۍ شرنګ کړي لالا شين له خندا شينه

پښتني ټولنه له بده مرغه دولور کرغیړن دود ترسختې حملې لاندې نیولې ده، دهمدې دود زور او ځپلو له اهه دځینو پښتنو ځوانانو هر اسویلي څخه سوي سندرې او غمبخونکي لنډۍ جوړې شي.
دا لنډۍ هم دیوې پښتنې پیغلې اه دی، دلته جینۍ آن په کور کې ډوډۍ هم په منت خوري.
دلنډۍ لومړنۍ مصره په ډاګه دجینۍ دپیغلتوب نارې وهي ځکه چې دلالا قاریدل بې څه نه دي، لالا په کور کې دپیغلې جینۍ زغمل نه غواړي بلکې غواړي واده شي، همدا مصره بیا دجینۍ یتیم والی ښیي ځکه دلالا کلیمه اکثره دورور لپاره کارول کیږي ، نودلته کچیرې دجینۍ پلار ژوندی وی نو سرپرستي هروخت د پلار وي، نو معلومه شوه چې پیغله یتیمه ده او دسر بیه یې دورور واکو ته تللي ده.
افسوس د دوهمې مصرې په مانا، دلته بیا لالا له خندا وازه خوله نیولي او خپلې یتیمې خورته په قار نه دی.
خبره بله نه ده، هماغه جینۍ ده چې دډوډۍ په خوړلو هم ورته قاریدو، خو اوس هغه دکلیوالو په اصطلاح غمجنې ویني.
دلالا وازه خوله هم خالي نه ده وازه شوی بلکې څومره چې یې خوله وازه ده همدومره ډېر ولور یې دجینۍ له خصر ګنۍ اخیستي دي.
خدای(ج) خبرچې دلالا زوم به څنګه وي، خو دلالا وازه خوله، جینۍ ته فقط په ډوډۍ قاریدل او دروپیو شرنګ، دا هغه څه دي چې

ورځخه په ډاګ کیږي چې زوم به دپیسو په خوښه وي نه دجینۍ په خوښه.
مقصد مې دادی چې دلالا زوم به یازوړ وي، یا هم ......

ترديې خروړي سپې راتېر شه
تر دې ملالې خولې به زه درتېره شمه

که څه هم پورته لنډۍ ځینو ادب شنونکو په صوفیانه لحاظ تحلیل کړي ده،ولې دلنډۍ لوستونکی په لوستلو سره صوفیانه تصور ته نشي نیږدي کیدلی بلکې په لنډۍ کې رومانتیک اړخ ترصوفیانه ډېر پیاوړی او فصیخ دی.
دا منم چې په ډېرو لنډیو کې به ترلیدونکي تصویر ، نه لیدونکی تصویر ډېر پیاوړی وي، خو عام لوستونکي ترډېره دلنډۍ ظاهري اړخ ته ګوري او همغه مانا ورڅخه اخلي.
دتصوف اړخ همغه پخوانۍ رانیسو خو لومړۍ یې درومانیت دمانا بڼ ته سر ورښکاره کوو.
ترديې خروړي سپې راتیر شه
لومړنۍ مصره دمین او معشوقې دتصویر په شاه کې ددوي ژوند هم په ډېر ښه انداز انځوروي،
خروړی سپی نیږدې دا په ډاګه کوي چې معشوقه یې چرته په کیږدیو کې وسي.

خو پوښته دلته پیدا کیږي چې دلته معشوقې ولې خپل سپې ته
خروړي(سپک، بدرنګ) لفظ راوړی؟
حال دا چې داسې دهغوی پاسباني کوي، داسې هم نه ده چې سپې
خپله دچا کره ووسي، هرڅوک سپی ساتي ، څه رنګه چې لازم دی
احترام یې کوي،
خودلته جینې دخپل مین لپاره خپل سپې ته دخروړي کلیمه
راوړي؟
هو همدا کلیمه دجینې او هلک د ژوند چاپیریال انځوروي ،
معلومیږي چې هلک دښار په شیشمهلونو کې اوسیږي، او هیڅ یې له
سپو سره نه ده جوړه، نو ځکه جینی خپل قدرمن اوهغه سپی چې په
سراګانو اوغرونو کې ددوی رمې ساتی ، ورته خروړی او بدرنګ معرفي
کوي.
او ورپسې زیاته وي چې(راتېر شه) یانې تردې خروړي سپې راتېر شه!
دلته راتېر بدل په دې مانا نه دي چې فقط له خروړي سپې راتیرشه
بلکې دهغې له غېږ او کرپهار څخه هم باید خوندي وې.
دمینې شرطونه هروخت ګران تمامیږي ، دلته هم له سپې په داسې
حال کې تیریدل چې آن سپی باید خبر هم نشي، دمین لپاره لږ څه
ګران دي خو، په دوهمه مصره کې ددې قربانۍ لپار یوه انعام
تیارشوی چې واي.
تردې ملالې خولې به زه درتېره شمه

دلته که فکر وشي دسپې ته دخروړي لفظ او خولګۍ ته دملالې لفظ بېل خوند لنډۍ ته وربښلی.
کله چې مین له خروړي سپې تیریږي او دومره قرباني کوي نو هلته ورته خپله معشوقه له خپلې ملالې خولې تیریږي.
دلته په لنډۍ کې یو څه ادبي درغلي شوې، یعنې په لومړنۍ مصره کې مین له سپي تیریږي، قرباني کوي ، په ځان داسخته تیروي، خو هلته بیا معشوقه له خپلې ملالې خولې تیریږي، پوهان وایې مینه له دواړو اړخونو خوندوره وي، اوس چې مین په ځان خواری تیره کړه سمه ده خو ایا دجینۍ لپاره خپل مین ته خوله ورکول هم خواري بلل کیږي؟
که ځواب هو وي نو بیا خو مینه غلطه تصور کیږي، خوکه ځواب (نه) وي نو ولې دمین قرباني پرقربانۍ نه حسابیږي؟
خبره بله ده، سپی دهمدې دیدني حال جزي شی دی یانې داسې نه چې خدای مکړه سپی جینۍ خپله ددیدن دنه کیدو لپاره یا دمین د ازمایلو لپاره دلته تړلی ،دا چې تصادف داسې شو چې سپی ددوی ترمنځ غماز جوړ شو نو مین مجبور دی چې له سپې تېر شي او دخپلې معشوقې ملالې خولې ته ځان ورسوي.
ددې لنډۍ یانې

ترديِ خروړي سپي راتېر شه
تر دې ملالې خولې به زه درتېره شمه

دتصوف اړخ څه بېل رنګ لري، په لنډه کې خروړی سپی دشیطان لعین په مانا راځي.

یانې انسان ته خطاب دی چې دشیطان له تېرایستلو او لومو ځان تیر (برلاسی) کړه!، پورته موهم یاده کړه چې په لنډه کې له سپې تیریدل فقط دتیریدلو مانا نه لري، بلکې باید داسې ورڅخه تېر شې چې سپي دپښو کړپهار وانه وري ،ترڅو سپی درپسې ونه غپیږي.

دلته هم انسان باید د شیطان له پلانونو داسې ځان ازاد کړي اودتصوف پرمستقیمه لاره داسې روان شي چې شیطان ان پسي خبر هم نه شي(شیطان باید تېر باسي نه داچې شیطان دی تېر باسي).

دتصوف مقصد هم دادی چې انسان بایدد خپل خالق داسې امر پر ځای کړي چې دګناه فکر یې هم په زړه او دماغو کې رانشي.

په دوهمه مصره کې(تردې ملالې خولې به زه درتېره شمه) له ملالې خولې څخه مقصد جنت دی، یانې کله چې انسان دشیطان له کارونو لاس په سر شي او شیطانې لارې څخه څنګ واخلې نو جلال خدای به یې جنت ته داخل کړي ، چې دا دده دهغې قربانۍ انعام دی چې دنفس دغرایزو او خواهشاتو سره سره یې خپل ځان کابو کړ او دشیطان لاره یې ترک کړه.

مننه چې راسره پاتې شوئ!